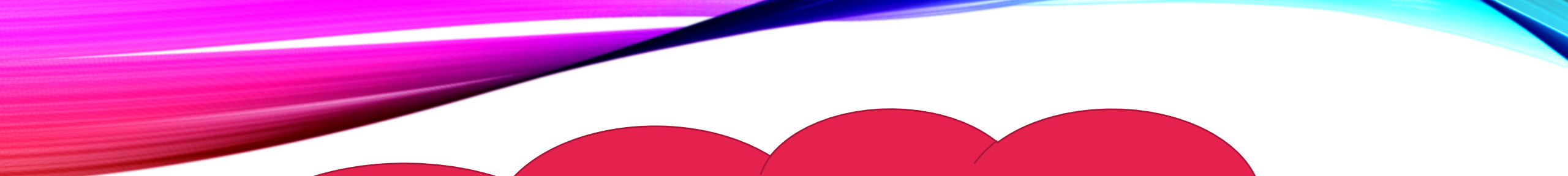

**Farg'ona Davlat
Universiteti Tarix fakulteti
Tarix yo'nalishi 25.74-
guruh talabasi
Muhiddinova Rayxonaning
Jahon Tarixi fanidan
tayyorlagan taqdimoti**

“Xunlar”

Xunlar — miloddan avvalgi III asrdan milodiy V asrgacha Markaziy Osiyo va Xitoy hududlarida yashagan ko‘chmanchi qabilalar bo‘lib, ularning asosiy iqtisodiy faoliyati chorvachilik, otchilik va ba‘zan dehqonchilik bilan bog‘liq edi. Xunlar tez harakatlana oladigan ot qo‘shinlari, ilg‘or harbiy texnika va arbaletlardan foydalangan harbiy strategiyasi bilan mashhur bo‘lgan. Ularning ijtimoiy tuzilishi qabilaviy bo‘lib, eng yuqori hokim shanyu hisoblangan, qabilalar rahbarlari va harbiy boshliqlar esa unga yordam berishgan. Xunlarning tarixi Modiy shanyu hukmronligi davrida eng yuqori cho‘qqiga yetgan

Ular Xitoy bilan diplomatik va harbiy aloqalarni yo'lga qo'yib, ulkan hududlarni nazorat qilgan. Milodiy I asrga kelib, Xunlar Sharqiy va G'arbiy Xunlar sifatida ikkiga bo'lingan. Ularning savdo yo'llari orqali Xitoy va Rim bilan aloqalari mavjud bo'lgan, bu esa iqtisodiy va madaniy rivojlanishga hissa qo'shgan. Xunlar ko'chmanchi hayot tarzida yashagan, qabilalararo ittifoqlar va siyosiy kelishuvlar orqali hududiy barqarorlikni ta'minlagan. Ularning madaniy merosi va boshqaruv tajribasi keyingi ko'plab xalqlarning rivojlanishiga, jumladan turk, hun va boshqa Markaziy Osiyo xalqlariga ta'sir ko'rsatgan.

Hunnlar Evropada payo bulgan. Ular Osiyodan kelib, Duna daryosining o'rta okimi bo'ylab zhoylashishgan.

Ularning rahnamosi Attila bo'lib, uning nomi hozirga qadar yirtkichlarcha shafqatsizlik ramzi hisoblanadi. 451 yilda Attila o'z to'ldasini Gallia tomon boradi. Birok Mauriakaga etganda hujjat yo'lini g'aroyib bir ittifoqchi qo'shib chiqadi. Ravennadan yuborilgan Rome armiyasi, Gallianing shimolidan franklar, janubdan vesgotlar va alanlar - daxshatli huf ularni birlashtirgandi. Maruriaka yonidagi zhangda Attila engiladi va Danube byiga chekinadi

Xunlar savdo yo‘llari orqali Xitoy va Rim bilan aloqada bo‘lgan, shuningdek, madaniy va siyosiy meros qoldirgan. Ularning tarixi keyingi ko‘chmanchi xalqlar — hunlar, turklar va boshqa Markaziy Osiyo qabilalari rivojida katta ta’sir ko‘rsatgan. Xunlarning boshqaruv tuzilmasi, harbiy strategiyasi va ko‘chmanchi hayot tarzi ilmiy tadqiqotlarda keng o‘rganilgan va tarixiy manbalarda yaxshi saqlangan.

Xitoy manbalarida Xun xoqonligi ham Shyunnu deb nomlanadi. H. syalar (qad. xitoylar) ning shimolida-gi g'arbiy qo'shnilar bo'lib, miloddan avvalgi 2—1-ming yillikda hozirgi Xesi yo'lagi, Ordos yaylovlarida yashaganlar. Miloddan avvalgi 3-asr oxirida H. Modexoqon boshchiligida dunxu, yuyechji, gyangun (qirg'iz), usunlarni tor-mor qilib Xitoyga bostirib kirganlar va imperator Lyu Banni o'lpon to'lashga majbur qilganlar

Kichik Chjao 329 yil Katta Chjaoni tobe etib, butun Shimoliy Xitoyni o'ziga bo'ysundirgan, biroq yoshligida H. xoqoni tomonidan o'g'il qilib olingan xitoylik Jan Min hokimiyatni egallab olib, Kichik Chjao saltanatidagi barcha H.ni qat-liom etishga buyruq bergan. Faqat ordos va Nanshan tog' yon bag'irlarida (hozirgi Gansu viloyati) yashayotgan xunlar omon qolishgan. Ordoslik hun Xelyan Bobo Sya podsholigiga asos solgan (401—431), nanshanlik qabila sardori Men Sun — Bey Lyan xonligini tuzgan (397—439). Bu har ikki davlat tabg'ach (toba) xalqi tomonidan tugatilgan. H.ning qoldiqlari Turfonga chekinib, u yerda 460 yilgacha, ya'ni jujanlar tomonidan tor-mor etilmaganlarigacha yashaganlar.

Xulosa

Xunlar qadimgi Markaziy Osiyoda yashagan ko'chmanchi qabilalar bo'lib, ularning hayoti va urf-odatlarini tarixiy manbalarda keng yoritilgan. Xunlar davlat tuzilmasi, harbiy strategiyasi va savdo-sotiq aloqalari bilan mashhur bo'lishgan. Ular Xitoy, Hindiston va boshqa qo'shni davlatlar bilan aloqada bo'lib, o'z davrida mintaqa siyosatiga katta ta'sir ko'rsatgan. Xunlar tarixi orqali ko'chmanchi hayot tarzining, urush va tinchlik siyosatining o'ziga xos jihatlari o'rganish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Pulleyblank, E. (1999). *The Background of the Xiongnu Problem*. Journal of Asian History.

2. Di Cosmo, N. (2002). *Ancient China and Its Enemies: The Rise of Nomadic Power in East Asian History*. Cambridge University Press.

3. Taskin, V. S. (1968). *Materials on the History of the Xiongnu*. Moscow: Nauka.

4. Barfield, T. (1989). *The Perilous Frontier: Nomadic Empires and China*. Basil Blackwell.

5. Хрестоматия по истории древнего мира. (2010). Toshkent: "Sharq" nashriyoti

ETIBORINGIZ UCHUN RAXMAT